

εἰσὶ δείγματα τρανώτατα τῆς προδόου του, τὸ κατάσημα λέγω τοῦτο δὲν κεῖται βεβαίως κακῶς.

Τὸ παρθεναγωγεῖον τῆς Φιλ. Ἐταιρίας Κύριοι, δὲν εἴναι χθεσινὸν ἡ προχθεσινόν· ἀριθμεῖ 30 περίπου κύκλους ἐνικυτῶν ἀπὸ τῆς συσάσεως του διὰ

Β. Διατάγματος· κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάσημα τῆς ζωῆς του ἐδοκίμασε πολλὰς περιπετείας, τὸ ἐδιοίκησαν πολλοὶ ἀνεξάρτητοι χαρακτῆρες τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, κατ' ἔτος ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων ἐλευθέρᾳ τῇ φύφῳ ἐκλεγόμενοι, τὸ ἐκυρεόνησαν ἀξιότιμοι διευθύντριαι μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ἀνευρισκόμεναι· ἐφοίτησαν εἰς αὐτὸν ἑτησίως 400—500 κοράσια, τὰ δόποια κατὰ πενταετείαν ἀνανεούμενα παριστῶσι τὸν σημαντικὸν ἀριθμὸν τῶν 3 περίπου χιλιάδων Ἑλληνίδων μαθητριῶν, ἐξ ὧν 1500 τούλαχιστον παρεδόθησαν εἰς τὸ πενελλήνιον διδασκαλίσσει, πλεῖσται δὲ τούτων ἔγειναν ἥδη καλαὶ σύζυγοι καὶ καλαὶ μητέρες οὕτω λοιπὸν. πολυετῶς καὶ πολυειδῶς δεδοκιμένον ἔπεισε τὴν Κυβέρνησιν ὅτι εἴναι ἄξιον τοῦ ὀνόματός του, φρέργγυον καθ' ὅλη, πρότυπον διδασκαλείου ἐν τῇ Ἀνατολῇ, διὸ καὶ ἔξέδωκε τὸ εὐεργετικὸν ἐκεῖνο διάταγμα, σεβοσθὲν τὸν κανονισμὸν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀρσακέιου, ἐπιψυλάξαν δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν αὐτοῦ. Πεποιθαμέν δὲ ὅτι ἐναντίον ὅλων τῶν ὑπομνημάτων καὶ τῶν ἐκθέσεων δὲν θέλει παύσει εὐνοοῦσα καὶ περιθάλπουσα τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο ἡ Σ. Κυβέρνησις καὶ θέλει μάλιστα ἐνεργήσει νὰ μετατραπῇ τὸ εἰρημένον διάταγμα καὶ εἰς νόμον τοῦ κράτους.

Μετὰ ταύτην τὴν οὐχὶ περιττὴν παρέκβασιν δρεῖλω νὰ εὐχαριστήσω ἀπὸ μέρους τοῦ Συμβουλίου τὴν Κυρίαν Διευθύντριαν καὶ ὑποδιευθύντριαν τοῦ Παρθεναγωγείου διὰ τὴν ἀσκον καὶ μητρικὴν πρόνοιάν των καὶ διὰ τὰς ἀνεκτιμήτους ἀρετὰς δὲς ἀφειδῆς μεταδίδουσιν εἰς τὰ κοράσια, τοὺς δὲ διδασκάλους· καὶ διδασκαλίσσεις διὰ τὴν δροστηριότητα καὶ διηνεκῆ διδασκαλίαν των, μάλιστα δὲ διὰ τὰ ζωτανὰ παραδείγματα τῆς γροτῆς ἀγωγῆς.

Χαίρετε λαϊπόν, Κ. Γπουργὲ, ὅτι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Σ. Κυβερνήσεως τὸ Ἀρσακέιον Παρθεναγωγεῖον προδοθένει κατ' εὐχὴν εἰς τὸν προορισμὸν του. Χαίρετε Κ. Διευθύντρια, καὶ διατίπος χαρὸς τῶν διδασκαλῶν, ὅτι ἀπολαμβάνετε τὴν ἀνάπουσιν τῆς συνειδήσεως ὑπὸν, τὴν μόνην ἀτίμητον ἀμοιβὴν τῶν κόπων σας. Θαρρεῖτε καὶ σεῖς, μα-

θήτριαι, καὶ ἔξακολουθεῖτε τὸ στάδιον τῶν σπουδῶν σας εὐσταθῶς καὶ μετ' ἐπιμονῆς, πεπεισμέναι ὅτι θέλετε ἔχει πάντοτε ἐπαινέτας τῆς εὐπειθείας, τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς γροτῆς ἀγωγῆς σας τὰ Συμβούλια τῆς Ἐταιρίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ. Καὶ ἡνὶς ἡμέραν ἀνεγνώσκετο ἡ χώντερόν ἔχθεσις, δὲ πρὸ πολλοῦ διακαῆς τοῦ Κ. Βιζαντίου πόλιος εἶχε λάβει τὴν ἐκπλήρωσιν του· ἐπέστρεψε δηλαδὴ ἀπὸ Κερκύρας ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ Βασιλέως τῇ 17 Ιουνίου νέον διάταγμα, ἀνακέπτον τὴν ἔξεταν τῶν διδασκαλίσσων εἰς ἐπιτροπὴν συγκειμένην ὃ πό τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Δημοτικῶν σχολείων ὡς πρόεδρου, δύο καθηγητῶν γυμνασίου, ἕνος κληρικοῦ καὶ ἕνος νομαρχιακοῦ ὁμοδιόδου σκάλου ἐκλεγόντοις ὃ πό τοῦ πουργοῦ τῆς πατρίες. Ὁ πρόλογος τοῦ νέου διατάγματος ἐπιτηδείως δικαιολογεῖ τὸ διορισμὸν τῆς ἔξεταστικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς διότι λέγει, διαλυθέντος τοῦ Διδασκαλείου, εἰς τοῦ δόποιον τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους, δὲ περὶ διδασκαλίας νόμου εἰχεν ἀναδέσει τὴν ἔξεταν τῶν ὁμοδιόδασκαλῶν καὶ δημοδιόδασκαλίσσων, ἀνάγκη νὰ διοιστῇ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιτροπὴ ἐκπληροῦσα τὸν ἐκλελουπότα τοῦ Διδασκαλείου σύλλογον. Ἀλλὰ διὰ τοῦ διατάγματος τοῦ 1861 ἡ ἔξετασις τῶν δημοδιόδασκαλίσσων εἶχεν ἥδη ἔξελθει ἐκ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Διδασκαλείου τῶν ἀρένων καὶ εἶχεν ἀνατεῦθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον τῶν κορασίων τούτου τὴν μνείαν ὑπερέψυγεν ἐπιδεξιῶς, ὡς εἴπαμεν, δι πρόλογος. Λέ καμπώνωσιν ἥδη ὅσοι ἐλαχον πεῖσαν τῶν πρὸ τοῦ διατάγματος τοῦ 1861 γενομένων ἔξετάσεων, καὶ ἀς μακαρίωσι τὰς μελλούσας δημοδιόδασκαλίσσας.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΣΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821. (α)

Τίπο

ΠΛΥΝΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ. (β)

Ο Κ. Α. Βρετός, ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Νεολαγητικῆς φιλολογίας (γ), ἀναφέρει ὡς τυπωθέν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔξτης βιβλίον.

«Ὀρθόδοξος ὄμολογία τῆς καθολικῆς καὶ ἀπο-

(α) Συνέγεια ἀπὸ φυλλαδίου 60.

(β) Παραχληθεῖς παρ' ἐμοῦ δ σοφὸς φίλος μου Κ. Σ. Οικονόμος ὅπως μοι χορηγήσῃ δσας ἔγνωσίεν εἰδῆσεις περὶ τυπογραφείων ἐν Ἑλλάδι πρὸ τοῦ 1821, ἀπηρθεῖς μοι, μετὰ τὴν τύπωσιν τοῦ πρώτου μέρους τῆς παρούσης προγραμμάτου ἐκτεταμένην ἐπιστολήν. Απονέμων πρὸς τὸν πολυμαθῆ συγγραφέα δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ συνέργειαν, καὶ ἐφανιζόμενος δσα συντείνουσιν εἰς τὸν σκοπόν μου, διελώ δημοσίευσει μετὰ ταῦτα διόλκηρον τὴν ἐπιστολὴν ὡς περιέχουσαν πλείστας δσας πολυτίμους φιλολογικὰς καὶ ιστορικὰς εἰδῆσεις.

(γ) Τομ. Α'. σελ. 34 ἀρ. 101.

»στολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς.³ Εν Κων-
»σταντινουπόλει, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μονῇ. ἔτει αχερόν.⁴
»Νοεμβρίου ἡ. Εἰς 8^{ον}. προστιθεται δὲ ἐν σημειώ-
σει: «Συγγραφεὺς τῆς βίβλου ταύτης εἶναι Πέτρος
»ὁ Μογίλας» ἐτυπώθη δὲ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυ-
»πογραφεῖῳ.»

Οὐδέποτε περιηλθεν εἰς γεῖτάς μου τὸ βιβλίον
τοῦτο ἐπειδὴ ὅμως κατ' ἑκείνην τὴν ἐποχὴν βεβαίως
δὲν ὑπῆρχεν τυπογραφεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει,
φρονῶ ὅτι ἐκεῖ δὲν ἦν μάρτυρεν δὲ Κ. Βρετός εἰς τὴν
ἀντιγραφὴν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ πραγματικῶς ση-
μειοῦται ἐν τῷ βιβλίῳ, ὡς τόπος τυπώσεως, ἡ
Κωνσταντινούπολις, τούτῳ ἐγένετο, ἐνεκκ λόγου
τινὸς πολιτικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ. Κατ' ἐμὴν
γνώμην, ἡ ῥηθεῖσα ὄμοιογία ἐτυπώθη ἵσσως ἐν Ια-
σίῳ, ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τῆς πατριαρχικῆς μονῆς
τῶν πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ
Πιστοῦ, τῆς καλούμενης Τζετατσούϊκ.

Ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Κ. Βρετοῦ (α) εὑροται
καὶ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή.

«Κατήχησις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς
»ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, ἐκ τῆς ῥωσικῆς δια-
»λέκτου μεταφρασθεῖσα εἰς κοινὴν παρὰ Πανα-
»γιώτου τοῦ διερμηνέως τῆς Ἱψηλῆς Πύλης. Ἐν
»Λουγδούνῳ (τῆς Ὀλλανδίας) 1662. Εἰς 8^{ον}.»

Ο. Κ. Οἰκονόμος (β) παρατηρεῖ δρθῶς ὅτι ἐάν
ὑπῆρχε τότε τυπογραφεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει,
πρὸς τί ἡ παρὰ τοῖς Βέλγικς, παραχλήσει τοῦ
Νικουσίου, τύπωσις τῆς ὄμοιογίας, καὶ ἡ ἐπακό-
λουθος, ὡς φησι: Κίμμελος, παραχλήσει τοῦ Πα-
τριαρχοῦ Διονυσίου, μετατύπωσις αὐτῆς; Ο. Κ.
Οἰκονόμος (γ) ἀναφέρει προσέτι ὅτι πάντες οἱ
περὶ τῆς ὄμοιογίας ταύτης γράψκυντες μχρτυ-
ροῦσιν, ὅτι ἐκδέδοται ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῆς Ὀλ-
λανδίας. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Βρε-
τοῦ ἐπιγραφῆς πληροφορούμεθα, ὅτι ἡ τοῦ Νικου-
σίου μετάφρασις ἐτυπώθη ἐν Λουγδούνῳ τῆς
Ὀλλανδίας καὶ οὐχὶ ἐν Ἀμστελοδάμῳ, καθ' ἡ
μνημονεύουσιν ὁ Kimmel (δ) καὶ ὁ Heineckius
(ε), ἐκτὸς ἐάν ὑποθέσωμεν ὅτι, κατὰ τὸ αὐτὸ-
ἔτος 1662, ἐγένοντο δύο ἐκδόσεις, ἡ μὲν ἐν Ἀμ-
στελοδάμῳ ἡ δὲ ἐν Λουγδούνῳ.

(α) Τομ. Α'. σελ. 34 ἀρ. 102.

(β) § δ' τῆς πρός με διευθύνθείσης ἐπιστολῆς.

(γ) Αὐτόθι.

(δ) Monumenta fidei Ecclesiae orientalis T. 4. pag.
LXII. Jenae 1850.

(ε) Abbildung der alten und neuen Griechisch-
Kirche pag. 234 Leipzig 1711.

Η Μοσχόπολις, πόλις κειμένη, ἐν τῇ Νέᾳ Ἡπεί-
ρῳ, κατὰ τὴν χώραν τῆς Κοριτσᾶς, ἡκμαζε κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ αἰῶνος, διὰ τὸν πληθυσμὸν,
τὸν πλοῦτον καὶ τὸν ἔξευγενισμὸν τῶν κατοίκων
τῆς, τὸ μέγα ἐμπόριον καὶ τὰ πολλὰ βιομηχα-
νικὰ καταστήματα. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λοιπὸν
τῇ οἰκουμένῃ ὑπὸ πεντήκοντα χιλιάδων ψυχῶν
βλαχικῆς φυλῆς, ἔχουση δὲ ἀξιόλογον σχολεῖον
καὶ εὔμορφούσῃ διαφόρων λογίων ἀνδρῶν, συνε-
στήθη ἡ δευτέρα ἐν Ἑλλάδι: τυπογραφία ὑπὸ τοῦ
ἱερομονάρχου Γρηγορίου Κωνσταντινίδου. Ἀγνοοῦ-
μεν ἐάν δὲ οὐρανούσιος Γρηγόριος ἦτο διευθυντὴς
μόνον ἡ καὶ ὁ ἴδιοκτήτης τοῦ τυπογραφείου, ἐάν
εἰς ἡ πλείονες συνετέλεσκεν εἰς τὴν σύστασίν του,
καὶ πόθεν αὐτὸν ἐκομίσθη εἰς τὴν Μοσχόπολιν.
Ἐπειδὴ ὅμως ἐλλείπουσιν εἰδήσεις ὅπως ἀπορχυ-
θῶμεν θετικῶς περὶ τούτου, δὲν σφίλλομεν,
φρονῶ, ἀποδίδοντες τὸν περὶ τοῦ ἐπωφελοῦς ἴδρυ-
ματος ἔπαινον εἰς τὴν φιλοκαλίχην καὶ τὴν περὶ
τὰ γράμματα ἔρεσιν ἀπάντων τῶν λογίων ἀνδρῶν
καὶ τῶν προυχόντων τῆς φιλομούσου ἐκείνης πό-
λεως, ἡτις σεμνύνεται ὡς ἀναδείξασα καὶ ἐκ τῶν
λειψάνων τῆς ἀξιοδακρύτου καταστροφῆς τῆς
τούς πολλαχῶς εὐεργετήσαντας καὶ εὐεργετοῦν-
τας τὸ ἔθνος φιλογενεῖς Σίνας, πατέρα τε καὶ
սύνον. Ἐκ τοῦ περὶ τὰ ιερὰ γράμματα καὶ τὴν
θύραθεν παιδείαν ζήλου τῶν ἀγαθῶν Μοσχοπο-
λιτῶν παρήκθησαν οὐκ ὀλίγοι ἀγλαῖοι καρποί.
Ἐκ τῶν ἐν τῷ τυπογραφικῷ ἐργαστηρίῳ ὅμως
τῆς Μοσχοπόλεως ἐκτυπωθέντων βιβλίων γγωστά
ἔμοι ὑπάρχουσι μόνον τὰ ἑζῆς.

1. «Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ιερομάρτυρος Χα-
»ραλάμπου⁷ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα διορθώσει
»τοῦ ἐν ιερομονάρχοις Γρηγορίου Μοσχοπολίτου.
»Ἐν Μοσχοπόλει 1734. Παρὰ Γρηγορίῳ ιερομο-
»νάρχῳ τῷ Κωνσταντίνῳ» Εἰς 8. σελ. 36 (α)

2. «Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ιερομάρτυρος Σερα-
»φελμ. ἀρχιεπισκόπου Φαναρίου καὶ Νεογαρίου,
»ὅς ἐμαρτύρησε κατὰ αγχά ἔτος σωτήριον ἔστι δὲ
»πόνημα Ἀναστασίου (β) ιερομονάρχου τοῦ ἐκ
»τῆς δευτέρας Θετταλίκης. Τυπωθεῖσα διὰ δαπά-
»νης τοῦ ιεροῦ μοναστηρίου τῆς Κυρίας Θεοτόκου
»τῆς λεγομένης Κωρόντη, διορθωθεῖσα δὲ, ὡς ἐφι-
»κτὸν, παρὰ τοῦ αἰδεσπιμωτάτου καὶ λογιωτάτου
»κυρίου, κυρίου Γρηγορίου Μοσχοπολίτου. Ἐν Μο-

(α) Σώζεται ἀντίτυπόν τι ἐν τῇ πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ τοῦ

Κ. Σ. Οἰκονόμου.

(β) Τοῦ ἐν Ἀγράφων περιθοήτου διδασκαλίου Γορδίου.

»σχοπόλει, 1740. Παρὰ Γρηγορίῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐκ Μοσχοπόλεως.» Εἰς 8. σελ. 23 (6)

Ἐν τῇ προμετωπίδι ὑπάρχει μικρὸς ἔξυλογραφημένος ἥχος (vignette) εἰκονίζων τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, καθήμενον μεταξὺ δύο ναῶν καὶ γράφοντα τὸ εὐαγγέλιον· κατώθι δὲ ἀναγινώσκεται· Ο ΑΓΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ. Ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ σελίδῃ κεῖται καὶ ἔτερος ἔξυλογραφημένος ἥχος, ἐν ᾧ παρίσταται ἡ προτομὴ τοῦ ἄγιου Ναούμ μεταξὺ δύο ναῶν κατέτα τῆς ἐπιγραφῆς Ο ΑΓΙΟΣ ΝΑΟΥΜ.

3. «Ἀκολουθία τῶν ἀγίων πεντεκιδεκα ἱερομαρτύρων τῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου μαρτυρησάντων ἐν Τιβεριουπόλει, τῇ κοινῷ ἐπικαλούμενη Στρουμνίτσῃ, νεωστὶ καὶνῷ τύπῳ ἐκδεδομένη, δαπάνη μὲν τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ναούμ τοῦ θαυματουργοῦ, διορθώσει δὲ τοῦ λογιωτάτου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Γκόρας, καὶ ἀφιερωθεῖσα παρ' αὐτοῦ τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρειδῶν κυρίῳ, κυρίῳ Ἰωάσαφ.» Ἐν Μοσχοπόλει 1741. Παρὰ Γρηγορίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Κωνσταντινίδῃ.» Εἰς μικρὸν 4. σελ. 50. (α)

Ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ προμετωπίδι ἀναφερομένης ἀκολουθίας, εὑρηται ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει καὶ αἱ ἔξης ἔτεραι πέντε ἀκολουθίαι. Α' ἡ τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ Βλαδιμήρου· Β' ἡ τοῦ ἀγίου Ἐράσμου, τοῦ ἐν Ἀχρειδῇ· Γ' ἡ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ναούμ τοῦ ἐν Λιθανίσκῳ· Δ' ἡ τοῦ ἀγίου ὁσιομάρτυρος Νικοδήμου, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τῇ πόλει Βελαγράδων κατὰ τὸ ἀψίθετος, Ἰουλίου ἑ, ποιηθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Γρηγορίου Μοσχοπολίτου, καὶ Ε' ἡ τῶν ἀγίων Ἐπταρίθμων, ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ἡ τῶν ἀγίων πεντεκιδεκα μαρτύρων καὶ αἱ ἐπόμεναι τρεῖς ἀκολουθίαι ἔχουσι τὴν κύριὴν ἀριθμητικὴν ἀποτελοῦσιν 71 σελίδας. Αἱ δὲ δύο τελευταῖαι ἔχουσιν ἴδιαιτέραν ἑκάστη σελίδωσιν καὶ ἵστις εἶχον ἀπ' ἀρχῆς ἴδιαιτέρας προμετωπίδας· ἀλλ' ἐν τῷ ἀντιτύπῳ ὅπερ ἐγώ εἶδον ἐλλείπουσιν.

Ἐν τῷ προμετωπίῳ κεῖται ἡ αὐτὴ τῆς προηγουμένης ἀκολουθίας τοῦ ἀγίου Σεραφείμ ἔξυλογραφίκη, ἡ παριστῶσα τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ἐν δὲ τῇ ἀμέσως μετὰ τὴν προμετωπίδα πρώτῃ σελίδῃ, ὑπάρχει ἔτέρα ἔξυλογραφίκη ἐν ᾧ παρίσταται ὁ ἄγιος Ναούμ ὁρθοίος. Ἐξ ἀλλακις δομοιαι ἔξυλογραφίκη εὑρηται διεσπαρμέναι ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ

βιβλίου, δὲ μὲν ἐν ἀρχῇ δὲ δὲ ἐν τῷ τέλει τῶν κεφαλαίων.

4. «Κλήμης. Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν (sic), »νεωστὶ καὶνῷ τύπῳ ἐκδεδομένη, συλλεγθεῖσα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ τε Δημητρίου τοῦ Χωματικοῦ, καὶ τοῦ Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπων »τοῦ αὐτοῦ θρόνου χρηματισάντων, δαπάνη μὲν τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν »Ναούμ τοῦ θαυματουργοῦ καὶ τοῦ τυπογράφου, »διορθώσει δὲ τοῦ σοφολογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις Κ. Γρηγορίου καὶ παρ' αὐτῶν ἀφιερωθεῖσα »τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρειδῶν κυρίῳ, κυρίῳ Ἰωάσαφ. »Ἐν Μοσχοπόλει, 1742. Παρὰ Γρηγορίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Κωνσταντινίδῃ.» Εἰς μικρὸν 4. σελ. 50. (α)

Φέρει καὶ ἡ ἀκολουθία αὕτη ἐν τῇ προμετωπίδι τὴν προμητείσαν ἔξυλογραφίαν, τὸν παριστῶσαν τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν εἰς δὲ τὴν πρώτην μετὰ τὴν προμετωπίδα σελίδα ὑπάρχει προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ εἰς τὸν ἀρχιεπισκόπον Ἀχρίδος Ἰωάσαφ ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Γκόρας καὶ μετὰ ταῦτα ἔπονται ἐπτὰ ἐπιγράμματα.

5. «Τοῦ σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου Κορυδαλέως, τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ ὑστερον διὰ τοῦ θείου καίμοναχικοῦσχήματος Θεοδοσίου μετονομασθέντος, περὶ ἐπιστολικῶν τύπων ἐν οἷς περιέχονται »καὶ ἑτέρων διδασκάλων ἐπιστολὴν καὶ ἀφθονίου προγυμνάσματα, ἔτι τοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου περὶ »ἡρτορικῆς ἐκθέσεως. Διαπάνη μὲν τῶν ἰεροφιλομαθεστάτων διακόνων τοῦ μακαριωτάτου Ἀχριδῶν κυρίου Ἰωάσαφ, Παρθενίου καὶ Νικηφόρου, καὶ Γερμανοῦ τοῦ Βοδενῶν κυρίου Μητροφάνους, τῶν καὶ ἀκροατῶν τοῦ ἱερολογιωτάτου ἐν διδασκάλοις, σεβαστοῦ καὶ ἐπιστάτου τῆς ἐν Μοσχοπόλει Νέας ἀκαδημίας διοικθέσει δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱεροδιδασκαλοῖς κυρίου, κυρίου Γρηγορίου τοῦ Μοσχοπολίτου.» Ἐν Μοσχοπόλει 1744. Παρὰ Γρηγορίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Κωνσταντινίδῃ.» Εἰς 4. (β)

6. «Κωνσταντίνου ἱερομονάχου Μοσχοπολίτου περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος περὶ

(α) Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην καὶ τὴν προγυμνένην τῶν πεντεκιδεκα ἔξυλομαρτύρων εἶδα τῷ 1857 ἐν Κερκύρᾳ, παρὰ τινι Σέρβω λογίῳ, ἀποκτήσαντι αὐτὰς ἐν Ἡπείρῳ διὰ τὴν τοῦ Βελιγραδίου βιβλιοθήκην. Ἐκοινοποίησα δὲ ἔκτοτε αὐτὰς διὰ τῆς Πανδώρας, φυλλάδιον 186, σελ. 425.

(β) Βρετοῦ Κατάλογος. Τόμ. Β'. σελ. 49, ἀρ. 98.

»τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα καὶ τῆς βιωματικῆς αὐλῆς καὶ περὶ μεταλήψεως. Ἐν Μοσχοπόλει τῆς «Μακεδονίας, 1746.» Εἰς 8. (x)

7. «Ἐλεαγμῷ γραμματικῆς Θ. Α. Καθαλητικῶν Μοσχοπόλεων Παππᾶ. Ἐν Μοσχοπόλει 1760.» (6)

Πιθανῶς ἡ ἐπιγραφὴ τῶν δύο τελευταίων βιβλίων νὰ ἔναι απλὴ σημειώσις καὶ οὐχὶ ἀριθμὸς ἀντιγραφὴ τοῦ τίτλου αὐτῶν, διότι ὁ Βρετανὸς λέγει ὅτι, τὴν μὲν ἀντέγραψεν ἐκ τῆς εἰς τὴν ἐκ κλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μελετίου προσθήκης τοῦ Βενδότου, τὴν δὲ ἔλαχθε περὶ τοῦ αὐτοῦ Κ. Κουμκινούδη.

8. «Ἡ ἀλήθεια χριτής. Εἰς τὰς μεγάλας διαφορὰς τῶν τεσσάρων χριστιανικῶν λατρειῶν τῶν »Γραικῶν, Παπιστῶν, Καλεῖνιστῶν καὶ Λουθηρανῶν, περὶ τῆς δικαστικῆς γένεσις τοῦ πατρὸς Βεντζόνη, ἀπὸ τὴν συντροφίαν τῶν Ἰησουϊτῶν, τοῦ ὑστεροῦ ἐπιστρέψαντος εἰς τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν τὴν Ἀνατολικὴν. Μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν »Ιταλικὴν εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν Γραικῶν, »διηγημένη εἰς τόμους δύο. Τόμος πρώτος τύπος πρώτος.» Εἰς 8. (γ)

Διάχρονται τὸ βιβλίον τούτο εἰς τρία μέρη, ὃν ἔκκληστον ἔχει ἴδιαιτέραν σελίδωσιν. Μετὰ τὸ τὸν προμετωπίδα φέρεν πρῶτον οὐλλον, ἐπονται δώδεκα σελίδες μὴ σημειώμεναι δι' ἀριθμῶν καὶ εἰς μὲν τὰς δύο πρώτας κεντηται δύο ἐπιγράμματα, τὸ δὲ τῶν δύοιων φέρει τὴν ὑπογραφὴν Λυγάρθρεος· τὰς δὲ ἄλλας δέκα σελίδας κατέχει ἡ προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ. Τὸ πρῶτον μέρος φέρει τὴν τῆς προμετωπίδος ἐπιγραφὴν, προσθήκη τοῦ Μέρος πρώτον. Ηαρόνισσις ἡ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀρατολικῆς, σύγκειται δε ἐκ σελίδων 184. Τὸ δὲ δεύτερον ἐπιγράφεται Ὁ. πτασία τῆς γύγης τοῦ Καλβίρου εἰς τὸν Λούθηρον κοινώμενον, καὶ ἔχει σελίδας 103, καὶ τὸ τρίτον τὴν ἔχεις ἐπιγραφὴν· Ἐρχομέδος καὶ συγγένεια τοῦ Πατριάρχον Κωνσταντινούπολεως μὲ τὸν Μαρτῖνον ἐκώπιον πάνης τῆς ἐκεῖ συνηθροισμένης συρόν, καὶ συνίσταται ἐκ σελίδων 38. Εἰς τὸ κράτερον τῆς τελευταίας σελίδος ἀναγινώσκεται. Τέλος τοῦ πρώτου μέρους. ΒΟΝΔΗΑΡ.

Περιέχει τὸ βιβλίον καὶ δέκα ἔξυλογραφημένας

εἰκόνας, ὃν ἡ πρώτη εἰκονίζει τὸν συγγραφέα φέροντα λευκὸν πάγωνα καὶ ἐνδεδυμένον ἵερατικὴν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας στολὴν, κρατοῦντα δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ κάλαμον, καὶ διὰ τῆς ἀριστερῆς βεβλίου ἀνοικτὸν ἐπὶ τίνος τραπέζης ἐν ᾧ ἀναγινώσκονται ταῦτα ΛΑΗΘΕΙΑ ΚΡΙΤΗΣ. Ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς ἐφίπταται τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐν εἴδει πειστερᾶς πάτωθι δὲ ἀναγινώσκει εταύ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ΠΑΤΗΡ ΒΕΝΤΖΟΝΗΣ.

Ἐν τῇ 40. σελίδῃ, κεῖται, ἵν τῷ τέλει τοῦ κεφαλαίου, ἡ αὐτὴ ἡ κείη ἔυλογογραφία ἡ παριστῶσα τὴν προτομὴν τοῦ ἄγιου Ναοῦμ, περὶ τῆς ἀνερέσμου ἀνωτέρῳ ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδῃ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἄγιου Σεραφείου.

Αἱ λοιπαὶ εἰκόνες παριστῶσιν ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχες, τὴν πάπτων, Ἰησουΐτας, τὸν Λούθηρον καὶ τὸν Καλβίνον, καὶ τέλος πάντων μία τις ἐξ αὐτῶν εἰκονίζει δράκοντας ἐν τῇ κολάσει, ἀποχρεμπτομένους μετὰ φλογῶν μέλαναν τὴν ψυχήν τοῦ Καλβίνου καὶ ἐκτρενδόν ζαντας αὐτὴν πρὸς τὸν Λούθηρον.

Πρώτος δὲ Κ. Ν. Δραγούμης, μεθῶν τὴν ὑπαρξίαν τοῦ βιβλίου τούτου ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ προτριγλού Χαντλέρ (α) καὶ ἀνακαλύψεις τὸ ἐν τῇ Δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ ἀντίτυπον, ἀνέδειξεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀφανείας καὶ ἔδωκε, διὰ τῆς Πρωτόρων (6), ἐκτεταμένην περιγραφὴν καὶ ἀνάλυσιν. Άναγκην δὲ εὺν τοῖς ἄλλοις τὸν Ἀγγλὸν συγγραφέα, λέγοντα δὲ ἐτυπώθη ἐν Ἰωαννίνοις, εἰκάζει ἐκ τῆς εἰκόνος τοῦ ἄγιου Ναοῦμ καὶ ἄλλων τεκμηρίων, δὲ ἐτυπώθη ἐν Μοσχοπόλει. Οἱ Κ. Δραγούμης, διὰ τῆς εἰκασίας του, ἐνελάθυγεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐδεμίων ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ Αλήθεια χριτής εἶναι πρὸτὸν τῶν μοσχευολιτῶν πιεστηρίων. Οὐ μόνον ἡ ἔυλογογραφία τοῦ ἄγιου Ναοῦμ, ἀλλὰ καὶ οἱ χρακτῆρες καὶ τὰ τυπογραφικὰ κοινώματα εἶναι ἀπαράλλακτα ὡς τὰ τῶν λοιπῶν βιβλίων τῆς Μοσχοπόλεως.

Οἱ συγγραφεὺς τῆς ἐν λόγῳ βιβλίου γίνεται ἡμῖν γνωστὸς διὰ μόνου τοῦ συγγράμματος του. Εἶναι δὲ Βεντζόνης τις Ἰταλός, πρότερον μὲν ἀνήκων εἰς τὸ τάχυμα τῶν Ἰησουϊτῶν, ὑστερὸν δὲ ἀσπασθεὶς τὸ ἡμέτερον Ἀνατολικὸν σόλιόδοξον δόγμα καὶ διὸ τοῦ μητροπολίτου Λακεδαιμονίας Παρθενίου τοῦ Σπαρτιάτου χρισθεὶς μὲ τὸ ἄγιον καὶ θαυματουργὸν μῆρον τὸ ὄποιον, ὃς δὲ ἔδιεν

(α) Travels in Asia minor, εἰς τόμους τρεῖς.

(6) Φυλλάδιον 178, σελ. 232 καὶ ἐφεζῆς.

(α) Τόμ. Α', σελ. 74, ἀρ. 195.

(6) Τόμ. Β', σελ. 57, ἀρ. 119.

(γ) Αντίτυπόν τι τοῦ πολυτεμότερου καὶ μοναδικοῦ ιεροῦ τοῦ βιβλίου σύνεται ἐν τῇ Αγιασίᾳ βιβλιοθήκῃ.

δομολογεῖ ἐν τῇ προσφωνητικῇ ἐπισολῇ, ἔκαθάρισε καὶ ἐγώτισε τὸν νοῦν του εἰς τὸν τὰ συγγράψη μὲν ἔμφασιν μεγαλητέραν αὐτό του τὸ βιβλίον.

Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ Βεντζόνης, ἐν τῇ προσφωνητικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ἔχμυνε τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν πατριωτισμὸν ἐπισκόπων καὶ προεστῶτων λαβόντων πάντων μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου τοῦ ἔτους 1769. Ἐκ τῶν μνημονευμένων μητροπολιτῶν Κορινθίας, Παλαιῶν Πατρῶν, Λακεδαιμονίας, τοῦ προέδρου Κερνίκης καὶ Καλαθρύτων καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Παναγιώτου μεγάλου οἰκονόμου τῶν Καλαθρύτων, καὶ τῶν προεστῶτων Ἰωάννου Μελετάκη καὶ Δεονάρδου Καφεντζῆ Σπαρτιατῶν, Γεωργαντᾶ καὶ Σπυρίδωνος Νοταρᾶ Κορινθίων καὶ Παναγιώτου Μπενάκη, τινὲς μὲν ἔπειταν σφάγια ὑπὲρ τοῦ γένους, κατὰ τὸ 1769, ἀλλοι δὲ ἔξοριστοι εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν κατέφυγον. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπίθανον ὅτι ἔχει σχέσιν ἡ δημοσίευσις τοῦ συγγράμματος πρὸς τὰ τότε κυοφορούμενα γεγονότα· διὸ καὶ ἵσσως παρεσιωπήθη ὁ τόπος καὶ τὸ ἔτος τῆς τυπώσεως, γενομένης ὀλίγη ἔτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης.

Καθ' ἀναφέρει ὁ Ρόζιας (α), ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἴερέως Ἀναστασίου Καβαλλιώτου, ἀπεπειράθησαν ἐν Μοσχοπόλει νὰ γράψωσι τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν, μεταχειρισθέντες γράμματα ἑλληνικά· τοικῦτα δέ τινα βιβλία ἔζειται πάθησαν ἐν τῷ ἐκεῖ τυπογραφεῖῳ· ἀλλ' ἐφάνη εὐθὺς τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων πρὸς τὸν μελετηθέντα σκοπόν. Ἐκ τῶν βιβλίων ἐκείνων δὲν ἔτυχε νὰ ἴω πώποτε.

Τὸ νεώτερον ὅσων βιβλίων γινώσκομεν τῆς Μοσχοπόλεως εἶναι τὸ τοῦ πατρὸς Βεντζόνη, τυπωθὲν περὶ τὸ 1765, ὥστε ἀγνοοῦμεν ἀν εἰργάζετο τὸ τυπογραφεῖον μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως, ἐπελθούσης τῷ 1780.

Τὰ βιβλία τῆς Μοσχοπόλεως κοσμοῦνται, ὡς εἴδομεν, καὶ ὑπὸ διαφόρων πρωτοτύπων ξυλογραφιῶν. Ἀληθές ὅτι αὗται πόρρω ἀπέχουσι τοῦ νὰ ἔναι ὑποδείγματα κολλιτεχνίας ἀλλὰ, κατ-

ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἀτελῶς ἔξειργάζοντο τὴν ξυλογραφίαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι, πρὶν ἡ κατὰ τὰς ἡμέρας μας διαδοθῆ ἡ ὥραία αὕτη τέχνη ἐν Ἀθήναις, τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι Σπαρτίν ἔσχε, πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰώνος, ἐν Μοσχοπόλει.

(ἀκολουθεῖ).

ΚΡΙΣΙΣ

τοῦ Βουτσιρίου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, γερομέρη ἐν τῷ ἐλληνικῷ παρεπιστημάτῳ,
τῇ 9 Μαΐου 1865. (α)

Γ'

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ.

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΗΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ.

Ἐρχεται τῷρος τελευταῖος Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ὃπερ χειμάρρους ἀπὸ διετοῦς βροχεροῦ καιροῦ πολὺς καὶ θολὸς καταβαίνων καὶ κινδυνεύων νὰ παρασύρῃ πᾶν τὸ προστυχόν, οὔτε χρόνου, οὔτε τόπου τεχνητὰ σεβόμενος ὅρια (9).

ὅτι Ιουλιανὸς ἵνε δράμη θυμητικοῦ ἄξιον διὰ τὴν ἐπιβολὴν καὶ σεβαστὸν διὰ τὸ μέγεθος· κατὰ τὸν Σακεσπήρου τρόπον ποιηθὲν, οὔτε χρόνου οὔτε τόπου ἐνότητα ἐτήρησεν, ὑπερέβη δὲ καὶ τὰ μέγιστα ἐκείνου κατὰ τὸ μῆκος. Ἱνε μακρότερον πάντων ὅμοι τὸν Αἰγαίου ή Σοφοκλέους δραμάτων. η παρουσία του καταπλήττει τὸν θεατὴν, δισπωπούσα τὴν ὄψιν καὶ διὰ τὴν ἀμελημένην ἔξωτερικὴν περιβολὴν, ὅπως εἰς ἡμές ἐνεφανίσθη, δημοιάζουσαν τὸν φιλοσοφικὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ τριβόνα, διν ἔφερεν, ὅτε ἐν Ἀθήναις παρηγκωνισμένος διέτριβε φιλοσοφῶν· ὥστε τὸ ὅλον σχῆμά του διλίγον φαίνεται πρόσφορον εἰς φιλίαν. ἐν δημοσίᾳ τις εἴτε τυχαίως εἴτε ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπὶ μικρὸν γνωρισθῇ μετά τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἔλκεται ὑπὸ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ εὐφυΐας, ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας καὶ φιλανθρωπίας, καὶ συνενθουσιῶν αὐτῷ, συμπαρασύρεται εἰς σύμπραξιν τῶν μεγάλων του σχεδίων καὶ δὲν ἀποσπᾶται πρότερον πρὶν ἤδη τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ ἀνδρὸς καὶ θρηνήση τὴν πρόσφρόν του ἀπώλειαν.

ὅτι Ιουλιανὸς ἔχει πολλάς καὶ μεγάλας ἀρετὰς καὶ ἵσσως κακίας, τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐ

(α) « Εξετάσεις περὶ τῶν Ρωμαίων ἢ τῶν ὀνομαζομένων Βλάχων ὅσοι κατοικοῦσιν ἀντίπεραν τοῦ Δουνάβεως, ἐπὶ πλακιῶν μαρτυρῶν τεθεμελιωμέναι παρὰ Γεωργίου Καντακετίου Ρόζια ἀρχοτοῦ τῆς φυσιολογίας καὶ μαρμαρᾶς; ἐν τῷ τῆς ιατρικῆς σχολείῳ μέρει τοῦ ἐν τῇ Ουγγαρίᾳ ἐλευθερουπόλει Πέστη κειμένου Πανδιάκητρίου.— Pesth gedruckt bey Mathias Trattner 1808.»
« Ελληνιστὶ καὶ Γεργανιστὶ εἰς 8ον. σελ. 141.

(α) Συνέγεια ἀπὸ φυλλαδίου 60.